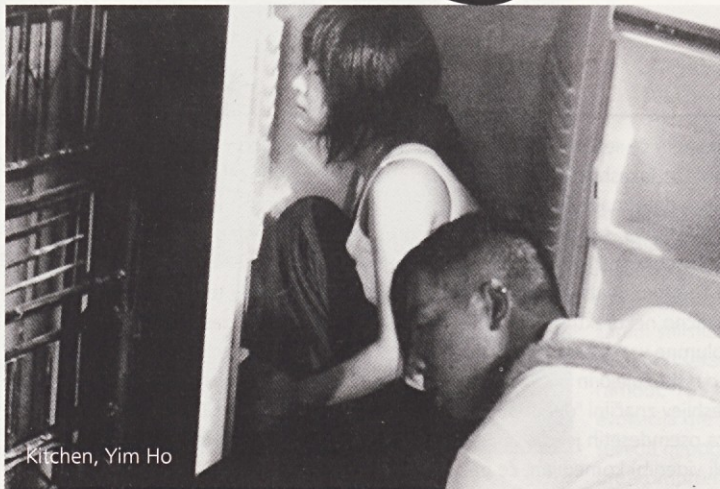

hong kong

michael benson

preizkusni kamen

Hong Kongu so do nedavnega pot v medije utirali bodisi supernasilni filmi, ki jih tam snemajo na kilometre, ali pa kuriozite iz življenja prebivalcev – kot so denimo ljudje, ki celo življenje preživijo na čolnih. Danes je v središču medijske pozornosti iz drugih razlogov: če slučajno kdo še ne ve, 1. julija bo cvetoča britanska kolonija prešla pod upravo največjega totalitarnega sistema na svetu, poznane tudi pod imenom Ljudska republika Kitajska. Omejitev državljskih svoboščin, ki jo je napovedal novi, od Pekinga nastavljeni upravnik Tung Chee-Hwa, je prvi zloveščni znak dramatičnih razsežnosti.

Ravno v času, ko je potekal 21. mednarodni filmski festival, (od 25. marca do 9. aprila) je kitajska oblast javno povedala, da namerava omejiti svobodo zbiranja. Upravičeno bi pričakovali, da se bo na šokantnost dogodka tako ali drugače odzval tudi festival, še posebej, če vemo, da predstavlja takorekoč središnji dragulj v kroni kulturnega življenja Hongkonga. Posledice omejitve javnega združevanja ter temu ustrezna širitev pristojnosti policije pa bodo prizadele celotno področje kulturnih svoboščin. Zgodilo se ni nič takega.

Zaenkrat dolga roka Pekinga še ni dosegla filmskega festivala v Hongkongu. Urbanistični svet je poskrbel, da se je festival tudi letos odvijal brezhibno in po ustaljenih tirih. Dvesto filmov se je 16 dni in noči vrstilo na filmskih platnih z obeh strani zelenega pristanišča. Ljudje pa so brez razlike drli na projekcije "majhnih" in "velikih" filmov. Takoj po koncu festivala se je začel "teoretični" del – seminarji in okrogle mize, ki so tokrat potekali pod skupnim naslovom Petdeset let elektronskih senc. Rdeča nit pogovorov je bil razvoj hongkonške filmske idustrije. Razprave so pospremili z izborom najboljših filmov iz dosedanjih retrospektiv hongkonškega filma. Izkazalo se je, da ima hongkonški film bogato (in prezrto) filmsko tradicijo, ki močno presega okvire žanra akcijskih filmov, po katerem je Hongkong znan po celem svetu. Na letošnjem festivalu so pripravili tudi posebno sekcijo z naslovom Moj sestanek s cenzorji, v okviru katere so prikazali celo vrsto filmov, ki so jih v koloniji v zadnjih tridesetih letih prepovedovali, da ne bi jezili "sosedov".

Dogodek je skratka kazal vse znake zdravega in neodvisno organiziranega festivala. Niti cenzura "matične" Kitajske niti mučno vprašanje, kaj se bo s festivalom zgodilo po 1. juliju, nista zmotila toka dogajanja. Še največ težav (vsaj za obiskovalca) je predstavljalo samo mesto: mrgoleči futuristični termitnjak, ki deluje kot nekakšna tridimenzionalna zvočna kulisa *Blade Runnerja*. S tem, da v Hongkongu prevladuje mnogo bolj optimističen ton kot v distopiji Ridleya Scotta.

Pozitivni utrip mesta deluje pristno. Bleščeči nabotičniki in brezmadežno čiste kinodvorane niso le fasada, za katero bi se skrivalo kulturno zatiranje. Čeprav je Tung Che-Hwa napovedal omejitev osebnih svoboščin, in čeprav so vrhovi mestne uprave za kulisami razgreto razpravljali o potencialni provokativnosti cenzuri posvečene sekcije festivala, se to na vsakdanjem ritmu mesta ni prav nič poznalo. Pravzaprav Hongkong ni bil še nikoli uspešnejši: njegov borzni indeks Hang Seng dosega nove višave tik pred prehodom pod kitajsko oblast. Festivalu je letos uspelo na svoj program uvrstiti le dva filma iz bodoče skupne države. Težave s prikazovanjem filmov iz Ljudske republike pa nikakor niso nekaj izjemnega ali omejenega le na Hongkong. Škandal, ki ga je v Cannesu pred kratkim povzročil Filmski urad Kitajske, vaje reševanja stvari s trdo roko, je dovolj zgovoren primer. Urad je namreč v svojem značilnem slogu preprečil predvajanje Zhang Yimouvega novega filma, da bi tako izrazil svoj "protest" proti odločitvi Cannesa, da filma *Palača na vzhodu, palača na zahodu* (East Palace, West Palace) kljub kitajskim pritiskom ne bo umaknil s sporeda. Sporni film prikazuje življenje gejev v Pekingju in je delo kitajskega režiserja Zhang Yuana.

Brez zapletov s kitajskimi cenzorji pa tudi na tokratnem hongkoškem festivalu ni šlo: od dveh na festivalu prikazanih kitajskih filmov je eden "vskočil" na spored v zadnjem trenutku, potem ko je Kitajska iz nerazumljivih razlogov preklicala prvotno načrtovano projekcijo filma *V pričakovanju*. Odločitev je toliko manj razumljiva, ker so to povsem nedolžno dramo o graditvi jezua na reki Jangce zamenjali z ostro politično satiro *Smernik levo, smer desno* (Signal Left, Turn Right). Kolikor prvi film ne bi mogel biti bolj pravoverni in brezzoba socialistična klasika, toliko drugi skorajda ne bi mogel biti bolj kritičen do številnih pomanjkljivosti "socializma s kitajskim obrazom". Od domiselno eksplicitnega naslova, prek ironičnih šal na račun časopisnih laži in podkupljivih uradnikov, do zgodbe o podjetnih študentih, ki se učijo voziti nikjer drugje kot v vojaški avtošoli, nam film Huang Jianxina vseskozi odpira izjemno kritično perspektivo. *Smernik levo, smer desno* bi res težko razumeli kot socio-realističen film, zato se zdi končni izid kitajskega vmešavanja prav čudaški. Njegovo sporočilnost pa bi lahko razumeli predvsem v tem smislu, da se celo na Kitajskem ne splača vedno plesati tako, kot hoče trenutna filmska politika. Vsebinsko oziroma "politična primernost" prvega in drugega filma sta bili v tem primeru očitno postranski zadevi. Na žalost tega ne bi mogli reči za drugi kitajski film, za domnevno neodvisni dokumentarec *Ulica južni Barkhor*, številka 16. Film prikazuje kitajske okupatorje tibetanskega glavnega mesta Lase in pri tem svoj

pogled popolnoma poistoveti s pogledom povsod pričujočih "odborov prebivalcev". Ti odbori so neke vrste socialna policija, ki prebivalcem "svetuje", kakšna oprava je primerna za visoke kitajske komunistične praznike, hkrati pa poskrbi tudi za to, da se nobeno deviantno obnašanje ne bi neopazeno izmuznilo kazni. V filmu jih vidimo, kako spoštljivo se vedejo do tibetanskih običajev, in najbrž ni potrebno posebej poudarjati, da posnetkov uničevanja templjev v tem filmu nismo zasledili. Za tiste Tibetance, ki še vedno, zmotno kakopak, mislijo, da so politični begunci, je film prav gotovo šokantno odkritje. (Za osvežitev spomina: Vse od leta 1959, ko je Kitajska okupirala Tibet, ga skuša z neprestanimi napadi kulturno uničiti.) Če vas *Ulica južni Barkhor*, številka 16 že ne prepriča, da bi svojo domovino – ali, v tem primeru, kolonijo – ponudili v zasedbo benevolentni Kitajski, bo v vas vsaj podžgal radovednost, da bi zvedeli, zakaj zaboga se Dalai Lama vsa ta leta pritožuje. (Ko se bodo luči spet prižgale, bo vaše radovednosti najbrž hitro konec.) Če se malo pomudimo še pri hongkonški filmski produkciji, moramo najprej ugotoviti, da letina ni bila ravno najboljša. Kljub temu pa se je v kategoriji "lahkotne zabave" našlo nekaj častnih izjem. Yim Ho je *Kuhinjo* posnela po istoimenskem romanu popularne japonske pisateljice Banane Yoshimoto. Lahkotna ljubezenska zgodba je prikazana na ustrezno nezahteven način. Jordan Chan glavno moško vlogo odigra prefinjeno, na žalost pa v Tomiti Yasuko, ki igra glavno žensko vlogo, nima enakovredne partnerice. Zdi se, da se slednja preveč osredotoča na svojo ljubkost – in je zato tudi preveč "enodimenzionalno" ljubka. Film je lepo posnet in lepo teče, poleg tega pa premore tudi nekaj humorja, predvsem na račun opisov junakove mame, ki je bila, preden se je odločila za spremembo spola, njegov oče. Kljub temu, da junak potuje na celino (hongkonško občinstvo se je poznavalsko muzalo ob šalah na račun slabe "celinske" hrane) in da smo priča celo domiselnemu umoru, imamo na koncu 124 minutnega filma občutek, da smo zaužili preveč sladkorja. Popolnoma nasproten učinek pa doseže črno humorni tajvanski film *Reka*. Tudi v tej zgodbi igra pomembno vlogo homoseksualni starš – s to razliko, da je le-ta toliko mračen kolikor je Yim Ho-jeva "mama-oče" svetla in optimistična. Režiserja Tsai Ming-lianga, ki svoj film začne s prizorom, v katerem nesrečni najstniški junak Xiao Kang (Lee Kang-sheng) obotavljivo pristane na to, da bo za potrebe nizkoproročnega filma "plaval mrtvaka" z obrazom navzdol po vodi tik ob izlivu kanalizacije, res ne moremo obtožiti, da se valja v sladkorju. Posledice prvega prizora so za junaka filma usodne. Zaradi krčev, ki so posledica namakanja v zastrupljeni reki, doživi nesrečo z motorjem. Nato ga kombinacija prometne nesreče in zastrupitve z rečno vodo spravi v stanje polinvalidnosti, in kot takšen postane odlična povnanjitev svoje problematične družine. Proti koncu, ko končno pride do gejevskega kopališča, ima scenarij zanj pripravljenih še nekaj drugih presenečenj, ki pa jih za vsak primer, če bi se film slučajno pojavil v vaši soseski, ne bomo izdali. Še en film si zasluži, da ga omenimo – *Jing in jang: spol v kitajskem filmu*, režiserja Stanleyja Kwana. Tudi ta film se, podobno kot zgoraj opisana, ukvarja s tematiko homoseksualnosti ter odnosa med starši in otroki. Gre za presenetljiv kolaž provokativnih posnetkov, ki jih je Kwan izbral iz bogate zakladnice zgodovine kitajskega filma. Iz širšega izbora azijske

kinematografije, ki je sicer tradicionalno središčni poudarek hongkonškega festivala, zasluži pozornost tudi film korejskega režiserja Hong Sang-Sooja, *Dan, ko je prašič padel v vodnjak* (The Day a Pig Fell into the Well). O življenju v sodobnem Seulu pripoveduje skozi življenjske zgodbe štirih ljudi: njihova pota se najprej naključno zbližajo, po raznih pripetljajih pa se razidejo kot sovražniki. Program festivala se nadaljuje s skrbno premišljenim izborom ameriškega neodvisnega filma. V letošnjo ponudbo so vključili filma Cheryl Dunye, *Izletniki* (Daytrippers) in Christopher Munchovo *Barvo živahnega prestopnega dne* (Color of a Brisk and Leaping Day). Hongkonškemu festivalu je zaenkrat sicer uspelo ohraniti pošteno prisluženi ugled, vendar dajejo nekatere zgodbe o ozadju dogajanja slutiti, da ga bo v prihodnje le težko obdržal. Zaradi narave svoje organiziranosti je festival zelo dovzeten za spremembe v usmeritvi mestne uprave. Njegovi kuratorji so namreč pogodbeno vezani na Urbanistični svet, ta pa usmerja delovanje praktično celega mesta. Tako so selektorji postavljeni v neenakopraven odnos z birokrati, ki se zadnje čase zelo trudijo, da ne bi izzivali spečega kitajskega leva in so zato pripravljeni vnaprej izločiti vsak potencialno sporen element festivala. Gre za očitno samo-cenzuro, ki pa lahko v prihodnje postane ustaljeni mehanizem za izvajanje vpliva vodilnih struktur na odločitve festivala. Letos se svet v praksi (še) ni postavil po robu programskim odločitvam festivala, vsekakor pa bo neodvisnost selektorjev prvi preizkusni kamen za obljubeno kulturno avtonomijo Hongkonga. Li Cheuk-to, predsednik hongkonškega združenja filmskih kritikov in neodvisni kurator, nas je na začetku pogovora opozoril, da ima pri izražanju svojih stališč določene zadržke, ki izhajajo iz njegove pogodbene vezanosti na Urbanistični svet. Ko smo ga povprašali o kitajski cenzuri, nam je odgovoril, da moramo njegovo mnenje brati tudi med vrsticami, potem pa nadaljeval, da se je v zadnjih letih tu in tam zgodilo, da je skušal Kitajski filmski urad prepričati festival, naj s svojega sporeda umakne določene filme. Sporna pa ni bila sama vsebina teh filmov, temveč tudi način njihove produkcije; šlo je namreč za filme, ki so nastali v neodvisni produkciji – brez odobritve kitajskih oblasti torej. "Toda", pravi Li – z veliko mero kljubovalnosti, ki v bodoče prav lahko postane zaščitni znak festivala –, "ker mi ne predvajamo filmov zaradi njihovega nacionalnega porekla, temveč zato, ker so dobri, ker so zanimivi za naše občinstvo, se zaradi kitajskih zahtev ne sekiramo prav dosti. Vsaj dokler so avtorske pravice filma v lasti režiserja oziroma producenta...." Na vprašanje, ali bo tako tudi po 1. juliju, je Li po daljšem premisleku odgovoril: "Če nam ne bodo, no, ...vsilili... novih zakonov, potem bomo stvari počeli na isti način tudi v prihodnosti." Pa se lahko zgodi, da bi vam takšne zakone vsilili? Premor. "Mogoče. Zelo verjetno." Če sklepamo na osnovi vedenja Kitajskega filmskega urada, potem lahko, na žalost, z gotovostjo predvidevamo, da čakajo festival težki časi. In to kljub obljubi pokojnega Deng Xiaopinga iz leta 1984 o "eni državi, dveh sistemih". Odlični hongkonški filmski festival si je skozi dobri dve desetletji delovanja pridobil spoštovanje mednarodnih filmskih krogov. Zato si zasluži vso pozornost in podporo tudi v prihodnje. •

Signal Left, Turn Right
Huang Jianxin

The Day a Pig Fell into the Well
Hong Sang-soo